

LA CRISI DEL SISTEMA DE LA RESTAURACIÓ (1902 – 1931)

3. DICTADURA I COL·LAPSE (1923 – 1931)

A. COP D'ESTAT MILITAR

13/09/1923 _ Capità General de Catalunya Miguel Primo de Rivera (1870 – 1930)

Exercici 1

La dictadura de Primo de Rivera

En la figura de Miguel Primo de Rivera, fill de coronel retirat, terratinent, s'observen trets provinents de la societat provinciana on es va educar —Jerez de la Frontera—: conformisme social, afirmació de masculinitat, enlluernament per la vida «alegre» de les grans ciutats (vodevil, balls i festes) i pel tracte amb l'«alta societat», o sigui, els trets del «senyoret» andalús. A aquests, s'hi afegeixen altres valors rebuts tant de l'ambient familiar com de l'Acadèmia Militar [...]. De tot això no queda sinó una referència constant però irreflexiva a valors tòpics: honor, valor, pàtria, família, religió, etc.

Mancat de cultura intel·lectual o artística, però de caràcter obert i amb una indubtable curiositat per les persones i, a través d'elles, per les idees que representen, Primo de Rivera sembla molt receptiu —encara que ho sigui d'una manera superficial i transitòria— a les opinions de qui s'ha guanyat la seva amistat. Amb el risc evident d'adoptar una marxa zigzaguejant en rectificar els passos en fals que l'entusiasme l'impulsa a fer. D'aquí que, en molts aspectes, aparegui la contradicció entre una política fonamentalment conservadora i unes quantes proposicions noves [...].

FONT: Manuel TUÑÓN DE LARA et al. *Historia de España*. Vol. IX: *La crisis del Estado: dictadura, república, guerra (1923-1939)*. Barcelona: Labor, 1981, p. 44-45. [Text traduït]

Pregunta 1

- Descriu el tipus de font i digueu de què tracta.
[0,75 punts]
- Digueu quin és el context històric de les dades que proporciona la font.
[0,75 punts]
- Expliqueu TRES de les característiques del personatge al qual es refereix la font.
[1 punt]

Causes del cop militar

Suport de

- Militars
- Monàrquics + Rei
- Burgesia
- Església

Justificació:

- Solució per posar fi a la crisi política i a la conflictivitat social.
- Inestabilitat i bloqueig del sistema parlamentari.
- Desprestigi del sistema polític pel frau electoral.
- Por a una revolució social.
- Por al separatisme.

On ho exposa? Manifest (populista) de Primo de Rivera on expressa la voluntat de

- Acabar amb el caciquisme
- Acabar amb la corrupció
- Acabar amb la indisciplina social
- Acabar amb les amenaces per la unitat

Què volia, **EN REALITAT**, Primo de Rivera?

1. Impedir el debat parlamentari de l'Expedient Picasso i la responsabilitat del desastre d'Annual.
2. Impedir una reforma real de la Constitució i del règim
 - i. ABRIL 1923
 - ii. Govern Liberal de García Prieto
 - iii. Intent de reforma constitucional
- b. Limitar el poder del rei
- c. Reduir el poder de l'església

B. ETAPES DE LA DICTADURA

1) DIRECTORI MILITAR (1923 – 1925)

2) DIRECTORI CIVIL (1925 – 1930)

1) DIRECTORI MILITAR (1923 – 1925)

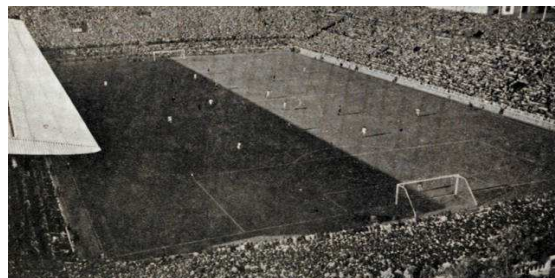
• AUTORITARISME I REPRESSIÓ

- Govern de militars
- Suspensió de la Constitució
- Dissolució de les cambres legislatives
- Il·legalització de partits i sindicats
- Creació d' UNIÓN PATRIÓTICA (1924):
 - Partit governamental
 - Sense programa polític definit
 - La Unión Liberal era un partit antidemocràtic, antiparlamentari, antiliberal i anticomunista proper al feixisme.
 - El seu objectiu era incorporar a la gent políticament més “neutra” i que no es sentia representada pels partits polítics tradicionals de la Restauració. L'ideòleg del partit va ser José María Pemán, un catòlic tradicional i antiliberal.
 - Afiliats?
 - Files del catolicisme
 - Funcionaris de l'administració
 - Cacics rurals
- Dissolució dels Ajuntaments, substituïts per juntes formades pels contribuents més importants.
- Supressió de les llibertats individuals
- Repressió policial (acaba amb el pistolerisme).
- Política repressiva contra els nacionalismes:
 - Canvi de president de la Mancomunitat: Alfons Sala, anticatalanista.
 - Dissolució de la Mancomunitat el 1925.
 - Prohibició de l'ús del català en l'àmbit públic.

Demolició de les columnes de Puig i Cadafalch a la Plaça Espanya.

El caràcter catalanista del FC Barcelona es va forjar en els anys de la dictadura. L'estadi de les Corts fou clausurat degut a una xiulada de l'himne espanyol.

Supressió de la Mancomunitat de Catalunya

En aplicación de lo dispuesto en esta ley, queda sin vigor el Estatuto de la Mancomunidad de las provincias de Barcelona, Gerona, Lérida y Tarragona aprobado por Real Decreto de 26 de marzo de 1914.

Los servicios que actualmente están a cargo de la referida Mancomunidad serán regidos hasta el 30 de junio próximo por el actual Consejo Permanente de la Mancomunidad [...]. Antes del 15 de abril próximo, las Diputaciones de Barcelona, Gerona, Lérida y Tarragona acordarán, separadamente y en sesión extraordinaria convocada a este exclusivo objeto, el régimen en que a partir del entrante año económico haya de ajustarse la gestión y administración de los servicios provinciales traspasados a la Mancomunidad, determinando en su caso si han de continuar coordinados algunos y cuáles sean éstos [...].

Font: Reial decret publicat a *La Gaceta de Madrid* (nom antic del *Boletín Oficial del Estado*), el 20 de març de 1925.

LA CRISI DEL SISTEMA DE LA RESTAURACIÓ (1902 – 1931)

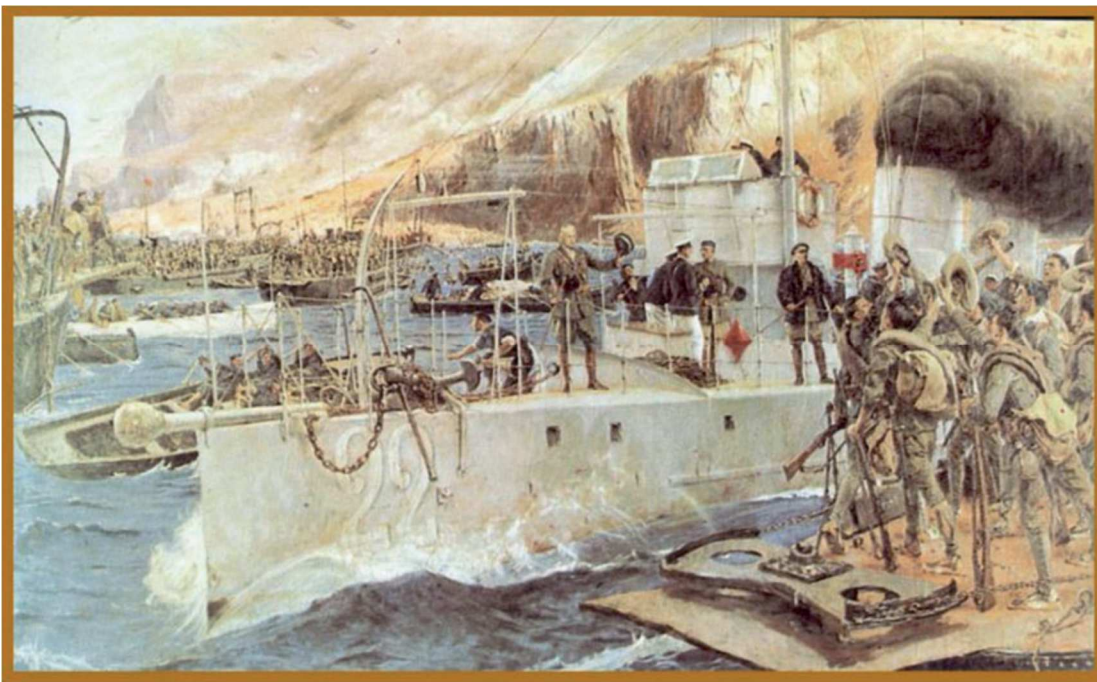
3. DICTADURA I COL·LAPSE (1923 – 1931)

• PROBLEMA DEL MARROC

Obj.: Primo de Rivera necessita del suport de l'exèrcit.

Com: Guerra franco-espanyola contra Abd – el – Krim

- **Desembarcament d'Alhucemas (1925)**
→ Derrota d'Abd el Krim i gran èxit militar.
- **Significat: Influència del sector africanista dins l'exèrcit espanyol.**

FONT: JOSÉ MORENO CARBONERO. *El desembarco de Alhucemas* (oli, 1927).

Pregunta 1

a) Descriuiu el tipus de font i digueu de què tracta.

[0,75 punts]

b) Digueu quin és el context històric de les dades que proporciona la font.

[0,75 punts]

c) Expliqueu la importància del desembarcament d'Alhucemas.

[1 punt]

Pregunta 2

Contesteu UNA de les dues qüestions:

a) Expliqueu les causes de l'adveniment de la dictadura de Primo de Rivera, l'obra política d'aquest règim, l'oposició i com va acabar.

[2,5 punts]

b) Expliqueu l'impacte de la Primera Guerra Mundial a Espanya, la crisi del 1917 i els anys del pistolisme fins al 1923.

[2,5 punts]

2) DIRECTORI CIVIL (1925 – 1930)

Govern de militars i de civils.

POLÍTICA ECONÒMICA

- Basada en l'INTERVENCONISME i el PROTECCIONISME
 - Obres públiques (genera llocs de feina)
 - Monopolis (Telefònica, Campsa)
 - Proteccionisme (afavoreix empresaris espanyols)
- PROSPERITAT ECONÒMICA (context internacional, feliços anys 20)
- +
- DISCIPLINA LABORAL = desaparició de les vagues / no hi ha conflictivitat social
- No hi ha reforma agrària → continua la miserable situació dels jornalers.
- L'any 1929, es porta a terme **L'EXPOSICIÓ INTERNACIONAL DE BARCELONA** amb fins propagandístics:
 - Mostrar èxits econòmics
 - Atraure la burgesia catalana a la dictadura
 - Desenvolupament urbanístic de BCN: Montjuïc

Pavelló Mies Van Der Rohe (1929).

POLÍTICA SOCIAL

- Intervenció de l'Estat → SINDICALISME VERTICAL (comitès paritaris de patrons i obrers).
- Representats a l'Organització Corporativa Nacional o Consell de Treball
 - Reglamentar salaris i condicions de treball
 - Mediar en cas de conflicte laboral
- La UGT es va mantenir, donant suport als comitès paritaris.
- Repressió i prohibició de la CNT (1924).

POLÍTICA INTERIOR

- A partir del 1926 s'inicia la **INSTITUCIONALITZACIÓ DEL RÈGIM:**
 - L'any 1927 es crea una **ASSEMBLEA NACIONAL CONSULTIVA** (de caràcter corporatiu, els seus membres eren designats entre els ciutadans que pertanyien a les grans institucions públiques i corporatives).

C. L'OPOSICIÓ A LA DICTADURA

1) REPUBLICANS

Creació de ALIANZA REPUBLICANA (1926): unió de diferents grups republicans / Lerroux, Azaña, Niceto Alcalá Zamora.

2) EXÈRCIT

Sectors que protagonitzen conspiracions militars ("sanjuanada" de 1926).

3) INTEL·LECTUALS I EL MÓN UNIVERSITARI

Es denuncia la censura i la limitació de la llibertat de càtedra universitària.

Molts dels intel·lectuals que havien donat el seu suport inicial a la dictadura van haver de marxar cap a l'exili (Unamuno va ser desterrat a Fuerteventura i Blasco Ibáñez va exiliar-se) mentre que, en paral·lel al rebuig de la dictadura, van anar distanciant-se de la monarquia – Ortega i Gasset publicava el manifest *Delenda est Monarchia*–.

El tancament d'algunes universitats va derivar en aldarulls i protestes d'estudiants que van ser l'origen d'un gran sindicat estudiantil: la **Federación Universitaria Española**, una organització d'oposició que va promoure actes a favor de la República per tot el país.

4) CATALANISME

Lliga Regionalista

- va adoptar una posició eclèctica i d'acollir la dictadura amb una certa simpatia
- va passar a no col·laborar-hi per les mesures repressores vers la cultura catalana,
- però, com a partit d'ordre, tampoc va sumar-se a aquells que volien fer servir la violència per tombar el règim.

Republicanisme catalanista:

Acció Catalana, la Unió Socialista de Catalunya i els grups republicans van passar d'una fase d'hibernació durant la primera etapa dictatorial a passar a protagonitzar una agitació cada cop més evident.

L'acció més destacada va ser l'expedició militar que Francesc Macià, que es trobava exiliat a França, va protagonitzar amb la intenció de penetrar a Catalunya des de **Prats de Molló (1925)**.

Les autoritats franceses van avortar l'intent i van detenir Macià, el procés del qual va convertir-se en un judici públic contra la dictadura i va donar gran popularitat al dirigent republicà. D'aquesta manera, tot i el seu fracàs, l'acció

d'Estat Català va servir per apropar-lo cap al republicanisme no lerrouxista que posteriorment esdevindria la base de l'Esquerra Republicana de Catalunya.

5) MOVIMENT OBRER

- PSOE: els socialistes no van rebutjar els intents continuistes del règim i NO van pronunciar-se a favor de la sortida republicana fins el 1929.
- ANARQUISME: clandestinitat. La forta persecució de la CNT va agreujar l'enfrontament al seu interior entre els que defensaven posicions més possibilistes i els partidaris de **posicions més radicals i violentes**. Des d'aquests sectors, el **1927**, es va crear la **Federación Anarquista Ibèrica (FAI)**.

D. CAIGUDA DE LA DICTADURA I DEL SISTEMA.

- La Depressió econòmica dels anys '30 → descontentament social
- Pèrdua de suports de la dictadura
- Alfons XIII li retira el suport → Dimissió de Primo de Rivera (gener 1930)
- Obj.: Retornar al règim constitucional
- Cap de govern: Gral. Berenguer ("Dictablanda"): Havia d'organitzar un procés electoral progressiu que permetés el retorn a la normalitat constitucional.
- L'oposició s'organitza davant possibles eleccions
 - → **PACTE DE SANT SEBASTIÀ (1930)**
 - **Republicans**
 - **Catalanistes d'esquerra**
 - **PSOE**
 - Programa per presentar-se a les eleccions i constituir un comitè revolucionari (futur govern de la república).
 - Compromís de reconeixement del dret a l'autonomia de Catalunya, el País Basc i Galícia.
- Berenguer va ser incapaç de complir la tasca encomanada. El 1931 va ser substituït per un govern presidit per **l'almirall AZNAR**.
- Posà en marxa uns comicis als tres nivells establerts: municipals, provincials i legislatius.
- Es va començar per les municipals que es consideraven menys perilloses per a la monarquia.
- Però Alfons XIII s'havia compromès massa amb la dictadura i les eleccions van ser presentades com un plebiscit a favor o en contra de la monarquia.
- 12/04/31: Eleccions municipals (plebiscitàries)
- 14/04/31: Proclamació de la 2a República
- Govern provisional republicà: President serà Niceto ALCALÀ ZAMORA
- Exili del rei

CONCLUSIÓ

La monarquia va acabar pel seu propi deteriorament:

- Crisis de 1898 / 1909 / 1917 / 1923
- Desprestigi durant la Dictadura
- 1931 és l'any final d'una LLARGA CRISI.